

pușneanu demantelarea celor mai importante cetăți moldovene; analiza tuturor categoriilor de izvoare contrazice această aserțiune semnalată și de alți istorici, argumentată însă acum și cu alte elemente.

Alexandru Lăpușneanu a fost un perseverent apărător al ortodoxiei într-un moment în care Reforma amenința structurile interne ale țării, ctitorind sau refăcând importante așezăminte monahale încă din primii ani de domnie. El a acordat o importanță deosebită și bisericii din Transilvania unde populația română ortodoxă era mai expusă prozelitismului protestant. Numele lui Alexandru Lăpușneanu este trecut în pomelnicele mănăstirilor Bistrița, Slatina, Tazlău, Moldovița, Dobrovăț, Biserica de lemn din Volovăț, Catedrala mitropolitană din Suceava, al mănăstirii Bisericiani dar și în cele de la Muntele Athos. A dorit și a știut să se folosească de experiența celor mai instruiți contemporani ai săi, adepți ai isihasmului bizantin: Macarie, Eftimie, Azarie, Isaia de la Slatina etc. Aceptarea protectoratului otoman (musulmanii fiind mai toleranți decât alte religii) în momentul ofensivei protestante, poate fi explicată și prin încercarea domnului moldovean de a apăra religia strămoșească și structurile interne ale țării.

Sunt relevate de către autor și înfăptuirile cultural-artistice corespunzătoare domniei lui Alexandru Lăpușneanu fiind considerat și din această perspectivă un om al Renașterii, "unul din continuatorii epocii lui Ștefan cel Mare".

Tratând domnia lui Alexandru Lăpușneanu sub toate aspectele ei, după cercetarea exhaustivă a tuturor categoriilor de izvoare și a unei bogate bibliografii, istoricul ieșean este în măsură să concluzioneze: "judecata istoriei asupra lui Alexandru Lăpușneanu trebuie să fie în ultimă instanță pozitivă".

Corneliu Cojocariu

VENIAMIN CIOBANU, *Politică și diplomație în secolul al XVII-lea. Țările române în raporturile polono-otomano-habsburgice (1601-1634)*, Editura Academiei Române, București, 1994, 248p.

Cunoscut analist al evoluției raporturilor dintre țările române și statele vecine în cursul Evului Mediu, cercetătorul de la Institutul de Istorie "A.D. Xenopol" din Iași oferă o nouă modalitate de abordare a problematicii românești, de această dată din perspectiva relațiilor polono-otomano-habsburgice. Cronologic, autorul tratează perioada cuprinsă între sfârșitul domniei lui Mihai Viteazul și cele ale principilor Matei Basarab din Țara Românească, Vasile Lupu din Moldova și George Rákoczi I din Transilvania. Ceea ce caracterizează evoluția politică a țărilor române în această perioadă este dinamica raporturilor dintre cei trei mari competitori pentru suveranitate în spațiul carpato-danubian: Imperiul otoman, Imperiul habsburgic și Republica Nobiliară Polonă. Interesele lor în această importantă zonă strategică au variat în funcție de obiectivele imediate sau de perspectivă ale conducătorilor celor trei mari puteri, de disponibilitățile de moment și de evoluția economică și politică a fiecăreia dintre ele.

Introducerea este rezervată principalelor evenimente care au jalonat istoria politică a primelor trei decenii ale secolului al XVII-lea în această regiune. Este urmărită în acest context activitatea politică și militară a celor trei competitori în spațiul carpato-danubian în vederea asigurării hegemoniei.

În primul capitol, *De la Câmpia Turzii la Zsitvatorok: proiecte de reorganizare politică a spațiului carpato-danubian (1601-1606)*, autorul relevă interesul Imperiului otoman de a beneficia de situația nou creată după moartea lui Mihai Viteazul dar și opoziția categorică a polonilor și habsburgilor, fiecare din cele trei puteri având interese proprii în regiune. Domnia lui

Simion Movilă în Muntenia ca exponent al Coroanei polone și gravele probleme interne pe care acesta le-a generat au oferit Porții pretextul de a interveni direct, cu atât mai mult cu cât și o parte a boierimii valahe i-a cerut-o în mod expres. Diplomația polonă invocă însă teza "suzeranității colective" polono-otomane instituită în practica relațiilor politice dintre cele două state încă din anul 1456. Problema succesiunii la tronul Țării Românești se complică prin apariția unui al treilea candidat, Radu Șerban, susținut de forțele politice și sociale din țară dar și de Imperiul habsburgic ceea ce va imprima un nou caracter disputei polono-otomane. Cei dintâi vor propune atunci o redistribuire a sferelor de influență: controlul polonez asupra Moldovei și Țării Românești în timp ce Casa de Austria îl va păstra pe cel asupra Transilvaniei. Pentru că polonilor le lipsea forța militară necesară pentru impunerea punctului lor de vedere, aceștia se văd nevoiți să accepte varianta imperială privind sferele de influență în spațiul carpato-danubian: Transilvania și Țara Românească vor gravita în zona intereselor austriece iar Moldova în cea a Coroanei.

Reluarea ofensivei otomane la nordul Dunării și impactul ei asupra poziției internaționale a țărilor române (1606-1613), al doilea capitol al lucrării este dominat de problema succesiunii la tron a domnilor din familia Movilă. După moartea lui Simion Movilă, o mare parte a boierimii moldovene a refuzat să accepte succesiunea lui Constantin Movilă atât din considerente interne cât și externe. În aceste condiții, Poarta își oferă prilejul unei intervenții care să pună capăt sistemului suzeranității colective cu Polonia. Dar, datorită conflictelor cărora Imperiul otoman trebuia să le facă față în Iran și Anatolia este acceptat în cele din urmă candidatul susținut de Coroană. Casa de Austria își va manifesta tot mai evident intenția de a controla direct Transilvania împiedicându-l pe Radu Șerban să realizeze unitatea politică transilvano-valahă. Prin aceasta ea a oferit otomanilor posibilitatea de a lua sub control nu numai Țara Românească dar și Transilvania, subiect care va fi tratat în capitolul al treilea, *Preponderența otomană și implicațiile ei asupra statutului politico-juridic al spațiului carpato-danubian*. Pretențiile crescânde ale Casei de Austria au dus la încheierea unui acord polono-otoman (septembrie 1617) care prevedea că Polonia să nu poată interveni în problema succesiunii la tronul Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești; Poarta se angaja să conserve unitatea politică și de stat a Moldovei. Ambele se obligau să respecte status-quo-ul balanței de forțe în spațiul carpato-danubian. Relațiile turco-austriece se mențin în limitele păcii de la Zsitvatork cu atât mai mult cu cât Casa de Austria se confrunta cu grave probleme interne.

Încheierea, *Țările române sub regimul "păcii" de la Hotin* este prezentată de către autor ca o concluzie a celor trei decenii de dispute politice și diplomatice. În urma păcii de la Hotin (9 octombrie 1621) Moldova reintră sub regimul suzeranității restricitive față de Poartă devenind garanția păcii între Imperiul otoman și Republica Nobiliară Polonă. Eșecul acțiunii lui Gabriel Bethlen împotriva imperialilor a însemnat acceptarea status-quo-ului în raporturile politice ale Transilvaniei cu Casa de Austria. În aceste condiții, Poarta și-a declarat neutralitatea în momentul izbucnirii războiului de 30 de ani.

O nouă etapă în evoluția istorică a țărilor române se deschidea odată cu urcarea pe tronul Transilvaniei a lui George Rákoczi I (1630), apoi a lui Matei Basarab în Țara Românească (1632) și Vasile Lupu în Moldova (1634).

O apariție necesară în peisajul istoriografiei românești, cartea cercetătorului ieșean Veniamin Ciobanu oferă cadrul internațional pentru studierea istoriei românilor în corelație cu raporturile politice și diplomatice polono-otomano-habsburgice în primele decenii ale secolului al XVII-lea.